

מדד השלום ינואר 2005
פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

האופטימיות הזהירה בציבור היהודי-ישראלי לגבי הסיכוי להרגעת העימות בין ישראל לפלסטינים שעליה הצבענו בחודשים האחרונים מקבלת תאוצה נוספת בימים אלה. לא רק שיש תמיכה סוחפת בניהול משא ומתן מדיני עם הצד הפלסטיני, תוך התחזקות האמונה כי משא ומתן כזה עשוי להוביל לשלום בשנים הקרובות, אלא גם שהרוב סבור כי המנהיג הפלסטיני החדש אבו מאזן עושה מאמצים כנים להפסיק את הטרור וכי יש ביכולתו להפסיק, או לפחות לצמצם אותו, במידה משמעותית.

במישור הפנימי, למרות התגברות החששות כי ההתנגדות לתוכנית ההתנתקות עשויה להוביל למלחמת אזרחים, וההערכה הרווחת כי מתנגדי ההתנתקות מצליחים "לשווק" את המסר שלהם טוב יותר מתומכי התכנית וגם נכונים להשקיע יותר מאמץ בקידום המדיניות שהם מעדיפים, תמיכת הרוב בציבור היהודי בתכנית נותרה יציבה ורוב מכריע אף מעריך כי הממשלה תצליח בסופו של דבר לבצע אותה. על מנת להקל על מהלך הפינוי, הרוב מצדדים בנקיטת שורה מגוונת של צעדים, כולל הגדלת הפיצוי הכספי למתפנים, מניעת העברה לידי הפלסטינים של הבתים והתשתיות ללא תמורה הולמת, מתן אפשרות לחיילים המתנגדים לפינוי לא להשתתף בו, וסגירת אזורי הפינוי בפני התקשורת. בנוסף, הציבור היהודי תומך – ביחס של שניים לאחד – בעריכת משאל עם לגבי התוכנית ובהגברת הפעילות האזרחית של התומכים בה.

באשר לדרכים בהן יש להשתמש לנוכח אפשרויות שונות של התנגדות המתיישבים לפינוי, החל מקללות והשוואת המפנים לנאצים וכלה בשימוש בנשק, הרוב הגדול סבורים כי אף אחת מהן לא צריכה להביא לידי הפסקת הפינוי, אך במקביל, יש העדפה ברורה שלא להשתמש נגדם בכוח ולנסות להגיע להידברות, למעט אם יהיה שימוש בנשק כלפי חיילי צה"ל שישתתפו בפינוי. במקרה כזה הדעה השכיחה היא כי יש להמשיך בפינוי ולהשתמש מייד בכוח נגד המתנגדים.

אלה הם הממצאים העיקריים של מדד השלום שנערך בימים ב-ג (1.2-31.1).

77% מהציבור היהודי תומכים או תומכים מאוד כיום בניהול משא ומתן לשלום עם הרשות הפלסטינית ו 51% מאמינים מאוד או מאמינים כי הוא יוביל בשנים הבאות לשלום בין ישראל לפלסטינים (בציבור הערבי האופטימיות ממש מרקיעת שחקים: 94.5% תומכים במשא ומתן ו 78% מאמינים בסיכויי לשאת פרי בשנים הקרובות). אווירת האופטימיות משתקפת גם במדד אוסלו, הנמצא בתקופה האחרונה במגמת עלייה. את התמיכה והאמונה הגואות בסיכויים להסדר אפשר להסביר ככל הנראה בהערכה של הרוב 59% (70% בקרב הערבים) כי אבו מאזן

עושה מאמצים כנים להפסיק את הטרור מן הצד הפלסטיני. 55% (66% בקרב הערבים) גם

מאמינים כי יש באפשרותו לצמצם במידה משמעותית או אפילו להפסיק את האלימות מן הצד הפלסטיני.

התמיכה הרחבה בתכנית ההתנתקות – 59% - בעינה עומדת, כאשר פילוח שיעורי התמיכה וההתנגדות על פי ההצבעה למפלגות הגדולות מצביע אף הוא על יציבות רבה. כך, שיעורי התמיכה מגיעים ל 89% בקרב מצביעי העבודה, 84% בשינוי, 78% במר"צ (יחד), ו 60% בליכוד, שעה שהשיעורים המקבילים במפד"ל עומדים על 20%, בש"ס – 7%, ובאיחוד הלאומי - 0%. ואולם, הציבור היהודי חצוי בהערכתו לגבי מידת הסכנה כי מימוש התכנית יגרום למלחמת אזרחים – 49% מעריכים את הסכנה כגבוהה מאוד או גבוהה (בספטמבר היה השיעור המקביל 40%) ו 46% כנמוכה או נמוכה מאוד (מעניין לציין כי בציבור הערבי רוב מכריע – 67% - ממעיט בסכנה זו). 56.5% מעריכים כי מתנגדי ההתנתקות מצליחים כיום "לשווק" את המסר שלהם לציבור הישראלי טוב יותר מאשר תומכי התכנית וכשיעור הזה בדיוק מעריכים כי המתנגדים – יותר מן התומכים – מוכנים להשקיע מאמץ בקידום המדיניות שהם מעדיפים. אין תמה אפוא כי כ- 60% בציבור – כשיעור התומכים – סבורים כי רצוי שתומכי ההתנתקות יבטאו את תמיכתם באופן פעיל יותר על ידי חתימה על עצומות, הפגנות וכדומה. אולם למרות ההערכה להצלחה השיווקית ולנחישות של המתנגדים לתוכנית ההתנתקות, רוב גדול מאוד – 74% - מעריכים כי הממשלה תצליח בסופו של דבר לבצע את התכנית ולפנות את ההתנחלויות. שיעור זה גבוה יותר מהערכה שניתנה על ידי הציבור לסיכויי ההצלחה של התוכנית בחודש דצמבר (63%). הצלבה של הצפי בנושא עם העמדה בנושא ההתנתקות מעלה, כצפוי, כי בקרב תומכי התוכנית יש תמימות דעים (91%) כי הממשלה תצליח לבצע אותה, אולם מעניין כי גם בקרב המתנגדים יש רוב, אמנם לא גדול (52% לעומת 41%), למחזיקים באותה דעה.

בין אם בגלל הרצון לראות בהצלחת תוכנית ההתנתקות ו/או מתוך אמפטיה כלפי המתפנים, קיימת נטייה ברורה לתמוך בנקיטת צעדים שונים העשויים להקל על התהליך. כך, 70% סבורים כי יש להגדיל את הפיצויים הניתנים להם, 68% גורסים כי יש להבטיח כי הבתים והתשתיות לא יעברו לידי הפלסטינים ללא תמורה הולמת, 53% סבורים כי יש לאפשר לחיילים המתנגדים לפינוי שלא ליטול בו חלק, ושיעור זה תומך גם בסגירת אזורי הפינוי בפני התקשורת. יתר על כן, למרות שראש הממשלה מתנגד לקיום משאל על תוכנית ההתנתקות, מסתבר שרוב הציבור היהודי מצדד, בשיעור דומה לתמיכה בתוכנית (61%), בקיום משאל עם בנושא זה. ואכן, פילוח שיעורי התמיכה במשאל עם על פי העמדה כלפי תוכנית ההתנתקות מראה כי גם בקרב התומכים קיים רוב, אמנם קטן (52% לעומת 45%), למצדדים בקיומו. כצפוי, שיעור הדוגלים בכך גבוה הרבה יותר בקרב מתנגדי התוכנית - (79%).

כיצד צריך צה"ל להגיב לביטויי התנגדות מצד המתיישבים? הצגנו ארבעה תרחישי התנגדות: מתיישבים מקללים את המפנים ומשווים אותם לנאצים, מתיישבים מתנגדים לפינוי כשהם מחזיקים ספרי תורה בידיהם, מתיישבים נשכבים עם ילדים קטנים על הכביש, ומתיישבים מתנגדים באלימות ומשתמשים בנשק נגד החיילים. בכל המקרים הללו רק מיעוט קטן – בין 12%

ל 17.5% - סבורים כי יש להפסיק את הפינוי בכלל. לגבי שלושת התסריטים הראשונים – הדעה השכיחה היא כי יש להמשיך בפינוי כמתוכנן ללא שימוש בכוח נגד המתיישבים – 48% במקרה של קללות, 45% במקרה של התנגדות עם ספר תורה בידו ו 33% במקרה של עירוב ילדים קטנים בהתנגדות. אולם שעה שביחס לתסריטים אלה רק מיעוט קטן – בין 13% ל 17% - תומך בהמשך הפינוי תוך הפעלה מיידית של כוח, הרי שבתסריט של שימוש באלימות והפעלת נשק נגד חיילים, השיעור הגבוה ביותר של המשיבים – 38% - סבורים כי יש להמשיך בפינוי כמתוכנן ולהשתמש מייד בכוח נגד מתנגדי הפינוי. בין 25%-20% בכל אחד מן התסריטים הללו מעדיפים עיכוב של המשך הפינוי וניהול משא ומתן עם המתיישבים כדי להרגיע את המצב. התמונה הכללית העולה מתוך נתונים אלה מצביעה, אפוא, על התנגדות רחבה של הציבור היהודי להפסקת הפינוי על פי כל אחד מהתסריטים שהצגנו, אך תוך ההעדפה ברורה להימנע משימוש בכוח נגד המתיישבים שיתנגדו לפינוי.

מעניין שגם ערביי ישראל אינם מצדדים בשימוש בכוח נגד המתיישבים, כל עוד מדובר בשלושת התסריטים בהם המתיישבים אינם מתנגדים באלימות ואינם משתמשים בנשק. אולם כאשר מדובר בתסריט על פיו המתיישבים נוקטים באמצעים אלה, רוב ניכר בציבור הערבי – 62% - תומכים בהמשך הפינוי תוך שימוש מייד בכוח נגדם.

מדדים:

אוסלו כללי: 42.2 (בדצמבר: 38.5); אוסלו יהודים: 38.5 (בדצמבר: 35.7)

מו"מ כללי: 61.6 (בדצמבר: 56.8); מו"מ יהודים: 59.7 (בדצמבר: 55.6)

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-31 בינואר-1 בפברואר, 2005, וכללו 581 מרואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון

